

El futur de l'agricultura

Josep Papió Toda, enginyer agrònom

Quan es parla del futur de l'agricultura cadascú té la seva visió, influïda per allò que més coneix o per la informació que es va rebent, que ens fa venir una idea o una altra. Es pot ser optimista o pessimista però el que és ben cert és que hi haurà grans canvis en el model agrícola que coneixem fins al moment. Però tampoc hem d'oblidar que l'agricultura produeix tots els aliments que consumim; per tant, d'una forma o d'una altra hi continuarà havent agricultura i agricultors. Existeix una tendència a la reducció del nombre d'agricultors, però no de la superfície cultivada. Segons dades de l'IDEGCAT el 1995 hi havia un total de 68.362 explotacions agràries i l'any 2016, vint anys després, 51.137. La superfície total agrària utilitzada el 1995 era d'1.102.043 hectàrees, i el 2016 d'1.115.367 hectàrees.

En l'àmbit productiu cada vegada les restriccions i les exigències dels mercats i de les administracions fan que el sector agrícola s'hagi de professionalitzar molt més. Ens trobem davant d'un canvi en els models de consum, un canvi climàtic sever i un marc legal molt més restrictiu que fa uns anys. Aquests factors són un repte per a l'agricultura que ve. Per fer-hi front els agricultors han de tenir molts més coneixements i en matèries molt més diverses dels que s'havien de tenir fins fa uns anys. Al mateix temps, això també fa que una empresa agrícola necessiti molts més serveis externs dels que ha requerit fins ara. Aquest fet, entre

altres factors, ha propiciat que les explotacions agrícoles cada cop siguin més grans i que d'alguna manera els agricultors necessitin més terra que abans per mantenir la viabilitat de les explotacions.

El model de societat i el model agrari

La societat actual viu majoritàriament en grans ciutats i compra els aliments als supermercats i grans cadenes de distribució. Aquest fet és el que determina els models agrícoles que existeixen actualment. Per exemple, si es compra un enciam al mercat local o de proximitat, qualsevol agricultor que produeix enciams pot arribar a cobrir aquesta demanda, però si es compra una amanida de quarta gamma (amanida preparada llesta per a consumir) no qualsevol agricultor pot cobrir aquest forat, sinó que ja ha de ser una gran explotació que pugui cobrir les demandes de la indústria.

Podem classificar els models agrícoles en tres, tot i que la realitat normalment és una combinació dels tres. El més estès es basa en l'agrupació empresarial, majoritàriament de forma vertical, governada per les cadenes de distribució i la indústria. Aquest model requereix uns estàndards de producció i uns requeriments de qualitat i uniformitat de producte molt alts. Per formar part d'aquest model és necessari disposar d'una explotació mitjana o gran, altament tecnificada, on la reducció de costos i l'optimització de tots els recursos són clau per a la seva viabilitat i continuïtat. És aquí on l'agricultor requereix de

Escarola plantada amb reg per degoteig. L'eficiència i uniformitat d'aquest sistema de reg permet regar grans superfícies amb poca aigua.
Foto: Josep Papió Toda.

personal qualificat que li doni suport en temes de producció, maneig dels cultius i gestió documental, ja que les exigències

«L'agricultura produeix tots els aliments que consumim; per tant, d'una forma o d'una altra hi continuarà havent agricultura i agricultors. Existeix una tendència a la reducció del nombre d'agricultors, però no de la superfície cultivada»

legals i les de les certificacions voluntàries són altes. Aquest model és molt agressiu amb les petites explotacions, ja que si no es poden tecnificar ni adaptar prou ràpid es veuen obligades

a tancar, o són absorbides per altres explotacions més grans.

Un altre model que pren força és el dels sistemes alimentaris locals. Aquest model pot tenir un fort desenvolupament en zones periurbanes i el seu èxit depèn del nombre de potencials consumidors que hi ha en cada ciutat, ja que és un model de venda directa o amb pocs intermediaris on es valora molt més l'origen conegut del producte que no que compleixi tots els estàndards de qualitat generals. En aquest model el comprador està disposat a pagar més pels productes, ja que també hi ha una implicació social. Es tracta d'un model que difícilment pot arribar a abastir el gruix de la població, ja que els volums que pot arribar a moure són limitats.

Per últim, en el model cooperatiu l'èxit depèn en gran mesura de la capacitat organitzativa i de gestió que s'aconsegueix. Un clar exemple el tenim en la producció d'oli d'oliva: a la nostra zona gran part de la producció i comercialització d'oli es fa a través de les cooperatives agrícoles; això ha contribuït a la continuïtat de moltes explotacions d'olivera que si no fos per aquestes estarien abandonades.

Cultius hortícoles amb reg per aspersió envoltats d'oliveres que separen els camps. Molt típic a les zones hortícoles del nostre territori.
Foto: Josep Papió Toda.

Boca de la mina de Sant Vicenç de Paüls, al terme municipal de Riudoms.
Foto: Josep Papió Toda.

L'aigua, el clima i la gestió eficient dels recursos

A banda, la realitat agrícola és ben diferenciada segons l'àmbit territorial on es troba, fet que va estretament lligat a la disponibilitat d'aigua per a reg. A les antigues zones de canals i sèquies es troben les zones d'horta, camps petits i gran diversitat de cultius; a les zones de secà, cereal d'hivern. Si fem aquestes observacions al terme de Riudoms i els seus voltants, a les zones amb bones mines i pous es troben cultius d'horta i avellaners, i a les zones més seques, olivera i garrofers. Això va començar a canviar amb la construcció de pantans i canals que van fer possible la creació de nous regadius, els quals han aportat aigua a grans superfícies de terra. Aquests nous regadius han donat lloc a explotacions altament tecnificades adaptades perfectament a les demandes dels nous mercats i al model de consum actual, de manera que les explotacions antigues estan obligades a abaratir els costos de producció per poder equiparar-se amb les grans explotacions, o buscar un altre segment de mercat on no hagin de competir amb aquestes.

Un altre repte dels nous agricultors serà produir aliments en el context del canvi climàtic i la manca de recursos que es preveu que hi haurà. Ja no es parla de produir la màxima collita que sigui possible, sinó que es parla d'optimitzar els recursos disponibles per a produir aliments. Amb el mínim d'inputs s'ha de treure el màxim rendiment. És ben sabut que l'aigua és un recurs escàs, igual que molts fertilitzants els quals s'està veient que són limitats. El respecte al medi ambient i als éssers vius que també habiten les explotacions agrícoles (com ara les abelles) ja formen part de les condicions indispensables de qualsevol operació, de manera que la protecció dels cultius també està canviant. Ens pot sonar l'agricultura ecològica (que no utilitza productes de síntesi química per a la producció d'aliments), també la protecció integrada de cultius (la qual obliga a esgotar totes les alternatives possibles abans de fer tractaments fitosanitaris als cultius), o molts altres segells de qualitat que garanteixen bones pràctiques agrícoles com ara Global G.A.P. Tots aquests segells i tota aquesta normativa va destinada a garantir que l'impacte que causa l'activitat agrícola sobre el medi ambient sigui el menor possible.

Es creu que l'agricultura convencional és la que causa major impacte i majors danys sobre el medi, però això no és ben bé així. En molts cultius els rendiments que s'obtenen en agricultura convencional són molt

superiors als de les altres alternatives, de manera que l'impacte per cada quilo d'aliments produït acaba sent menor. Per exemple, tots sabem que l'aigua és un recurs limitat; en un hivernacle d'última tecnologia en cultiu hidropònic amb recirculació d'aigua de reg es necessiten uns 10 litres d'aigua per cada quilo de tomàquet, mentre que a camp obert es necessiten uns 60 litres per cada quilo. Igualment, en altres temes com ara la fertilització dels cultius, l'ús de tecnologia com el reg per degoteig i l'ús de la fertirrigació minimitzen molt la pèrdua de fertilitzants per lixiviació, i per tant

«Ja no es parla de produir la màxima collita que sigui possible, sinó que es parla d'optimitzar els recursos disponibles per a produir aliments»

la contaminació d'aigües del subsòl. S'estan fent grans esforços per part dels agricultors per poder produir aliments per a abastir la població causant el mínim impacte ambiental possible, ja que cada dia apareixen noves limitacions en l'ús de fitosanitaris i noves restriccions en l'ús d'adobs orgànics i minerals. Aquest fet causa que molts petits agricultors es trobin desbordats en la manera de com gestionar els seus cultius i com fer front a tots els registres documentals que se'ls exigeixen.

Tot i les dificultats, mirem endavant

Si ens fixem en l'àmbit local ens trobem davant una agricultura envellida i amb poc relleu generacional, fet que causa que les finques agrícoles presentin cultius envellits i poc productius, que al mateix temps fan aquestes explotacions poc atractives per als joves. Per tradició a la nostra vila les finques agrícoles es repartien a parts iguals entre els fills, en contra d'altres zones on les terres eren per a la pubilla o l'hereu i els altres fills es quedaven la resta; això ha contribuït al fet que les explotacions agrícoles siguin molt petites. En alguns pobles per tal de revertir l'abandonament de les finques s'han dut a terme projectes de concentració parcel·lària, els quals agrupen les finques en unitats de maneig més grans i permeten la modernització i tecnificació de les explotacions, com també la millora dels accessos per a maquinària a les finques. La concentració és una bona eina per facilitar el relleu generacional, però també cal apostar per un canvi en el model social de consum i polítiques que facin més accessible l'ús de terres per part dels agricultors professionals.

Per tant, el futur és ben incert, d'igual manera que ho és el futur model de societat on viurem els propers anys i els hàbits de consum que estan en constant evolució. El que és cert, però, és que l'agricultura és i serà el sector que ens dóna menjar cada dia i d'una forma o d'una altra sempre hi serà present. Actualment els agricultors es troben davant uns reptes severos, que han d'afrontar amb la màxima responsabilitat i evolucionar d'acord amb els canvis socials i de consum que vagin esdevenint, ja que d'ells depèn la viabilitat de les seves explotacions i el futur del territori tal i com el coneixem. >>

Oliveres (*Olea europaea*) amb reg de suport tradicional.
Foto: Josep Papió Toda.

